

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора філологічних наук, доцента, завідувача
кафедри іноземних мов
Сумського державного університету
ТАЦЕНКО Наталії Віталіївни
на дисертацію ЧЕРЕМИСІНОЇ Ганни Олегівни
**«ОБ'ЄКТИВАЦІЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ WEALTH
ІННОВАЦІЙНИМИ ОДИНИЦЯМИ В АМЕРИКАНСЬКІЙ МОВНІЙ
КАРТИНІ СВІТУ»**,
(Запоріжжя, 2021. – 191 с.),
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 035 Філологія

Пропонована дисертація Г.О. Черемисіної є ще одним виявом надзвичайної зацікавленості українських германістів моделюванням та описом структури і змісту шанованої лінгвоконцептологами та лінгвокультурологами пізнавальної сутності – концепту. Будучи виконаною на теренах Запорізької неологічної школи, ця наукова праця розкриває особливості актуалізації лінгвокультурного концепту WEALTH саме інноваційними засобами американського англomовного дискурсу.

WEALTH є одним із ключових концептів будь-якої лінгвокультури, оскільки він є мірилом щастя і благополуччя, а проблема матеріальних цінностей людства є вічною. Тема багатства не може не хвилювати сучасну людину, оскільки воно є благом, що забезпечує необхідний життєвий простір і дорогоцінну незалежність, особливо в наш час, коли матеріалістичні ідеології наскрізь пронизують наше існування. Сказаним визначається **актуальність** пропонованої дисертації, яка підсилюється необхідністю лінгвокультурологічного та лінгвокогнітивного осмислення ролі матеріальних цінностей в американській культурі та відсутністю всеохопного аналізу лінгвокультурного концепту WEALTH у площині його актуалізації інноваційними засобами в сучасному англomовному публіцистичному дискурсі США.

Крім того, актуальність дисертації зумовлює сам вибір **предмета** дослідження, оскільки інноваційні засоби актуалізації лінгвокультурного концепту WEALTH в американському англомовному публіцистичному дискурсі науково віддзеркалюють його сучасну іпостась. Безсумнівна **повизна** виконаної наукової розвідки зумовлюється розкриттям значущості концепту WEALTH для американської лінгвокультури, відстеженням історико-соціологічних чинників, що стали ключовими в його позиціонуванні в якості ціннісної домінанти американського суспільства, яка визначає успішність людини в сучасному соціумі. У руслі комплексного підходу в дослідженні опрацьовано багато дискусійних питань та використано низку адекватних лінгвістичних методів, релевантних для наукової обробки фактичного матеріалу.

Подана до розгляду наукова розвідка, в якій дисертантка переконливо розв'язує поставлені завдання, вбачається мені **теоретично вагомою** в контексті лінгвістичних пошуків сьогодення, здійснюваних у таких царинах, як лінгвоконцептологія, лінгвокультурологія та неологія.

Рецензована праця відзначається безсумнівною значущістю також завдяки інтегрованому підходу, що синтезує загальнонаукові та лінгвістичні методи і спрямований на пояснення кореляцій і зв'язків між мовою, з одного боку, та структурами знань, операціями мислення та свідомості, з іншого. У цьому руслі дисертанткою використано метод *компонентного аналізу* (дослідження змістових елементів значення одиниць-номінантів лінгвокультурного концепту в публіцистичному дискурсі), *польового моделювання* (моделювання номінативного поля лінгвокультурного концепту та подальша ідентифікація когнітивних ознак ментально-мовного конструкта), *контекстуального аналізу* (інтерпретація специфіки функціонування мовних одиниць, що номінують лінгвокультурний концепт WEALTH у публіцистичному дискурсі США) та *метафоричного моделювання* (з'ясування асоціативних кореляцій лінгвокультурного концепту WEALTH в

американському публіцистичному дискурсі, виділення й аналіз образного та ціннісного складників ментально-мовного конструкта).

Визначені теоретико-методологічні засади дослідження зумовлюють обґрунтування відповідної методики добору й аналізу **емпіричного матеріалу** обсягом у 1170 інноваційних одиниць, що актуалізують лінгвокультурний концепт WEALTH в англomовному публіцистичному дискурсі США та відібрані методом суцільної вибірки.

Практична цінність здобутих дисертанткою результатів полягає в можливості їхнього застосування в теоретичних курсах з лексикології (розділ «Неологія»), загального мовознавства (розділи «Мова і мислення», «Мова й суспільство»); спецкурсів з лінгвокультурології та лінгвоконцептології в закладах вищої освіти. Крім того, здобуті Г.О. Черемисіною результати можуть бути застосовані в навчально-методичній роботі, на практичних заняттях з англійської мови, під час лексикографічної практики укладання довідників, словників та глосаріїв.

Структурування дисертаційної праці та формулювання висновків до кожного розділу і загальних висновків не викликають зауважень. Загальний обсяг наукової праці становить 260 сторінок, основного тексту – 191 сторінка.

У *вступі* обґрунтовано вибір та актуальність теми дисертаційного дослідження, сформульовано його мету й завдання, об'єкт і предмет, окреслено методологію наукового пошуку, наукову новизну, теоретичне й практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробацію результатів наукової розвідки, основні публікації авторки та інформацію про структуру дисертації.

У *першому розділі* дисертаційного дослідження опертя на ґрунтовні теоретичні засади аналізованої проблематики, що свідчить на користь філологічної ерудиції авторки, сприяє детальному витлумаченню таких понять, як «лінгвокультурологія», «лінгвокультурний концепт» та «ціннісні домінанти». Аналіз теоретичних джерел щодо сутності лінгвокультурології дозволяє дослідниці узагальнити історію поглядів на цей феномен і

методологічно коректно виокремити об'єкт, предмет та мету лінгвокультурологічних студій, відмежувати «концепт» від «лінгвокультурного концепту», а також розглянути концепт WEALTH з історичної та культурної перспективи.

У *другому розділі* дослідниця аналізує етимологічні характеристики поняттєвого складника концепту WEALTH, зосереджуючи увагу на номінативному полі останнього та уточнюючи поняття «когнітивні ознаки». Під останніми авторка розуміє найважливіші риси-характеристики лінгвокультурного концепту, які усвідомлюються носіями лінгвокультури та об'єктивуються посередництвом семантичного наповнення лексичних одиниць, що апелюють до ментально-мовного конструкта. Крім того, дисертантка виокремлює головні та додаткові когнітивні ознаки лінгвокультурного концепту WEALTH на ґрунті компонентного аналізу словникових дефініцій лексеми *wealth* (підрозділ 2.1). У підрозділі 2.2. з'ясовано особливості формування образного складника концепту WEALTH на ґрунті аналізу національно-специфічних образних асоціацій, наявних в американській лінгвокультурі. Г.О. Черемисіна доходить висновку, що до діапазону метафоричної об'єктивації лінгвокультурного концепту WEALTH входять корелятивні домени: WEALTH is LIVING BEING, WEALTH is BUILDING, WEALTH is JOURNEY, WEALTH is POWER, WEALTH is OBJECT, WEALTH is DREAM, WEALTH is SPORT, та референтні домени FAMILY is WEALTH, FREEDOM is WEALTH, HEALTH is WEALTH, SUCCESS is WEALTH, BEAUTY is WEALTH.

Підрозділ 2.3. присвячений об'єктивації ціннісного компонента концепту WEALTH в англomовній картині світу США. Дисертантка висновковує, що в сучасному публіцистичному дискурсі лінгвокультурний концепт WEALTH отримує негативну (53%), позитивну (24%) та амбівалентно-позитивну (23%) оцінки.

У *третьому розділі* виокремлені та проаналізовані субконцепти SOCIAL INEQUALITY, PROPERTY, STRESS та PRESTIGE лінгвокультурного концепту WEALTH, лексикалізовані найбільшою кількістю інноваційних одиниць

американського варіанта англійської мови, що актуалізують окремі когнітивні ознаки-характеристики досліджуваного ментально-мовного конструкта (підрозділи 3.1 – 3.4). Дисертантка розлого описує й підтверджує прикладовою базою шляхи, способи та засоби інноваційної актуалізації лінгвокультурного концепту WEALTH в англійськомому публіцистичному дискурсі США (підрозділ 3.5). Авторка резюмує, що високу продуктивність формування мовних інновацій на позначення концепту WEALTH в американському варіанті англійської мови проявляють телескопія, афіксація, словоскладання та аббревіація. Визначено, що найпродуктивнішою моделлю процесу словоскладання є субстантивна схема N+N, водночас, серед афіксального способу словотвору найбільшу активність проявляють такі словотворчі елементи, як *-ism*, *-er*, *-ing*, *mini-*, *micro-*, *multi-*, а з-поміж механізмів фразотворення провідну роль відіграють метафоричне й метонімічне перенесення та евфемізація.

У *висновках* викладено основні теоретичні та практичні результати дисертації, окреслено перспективи подальшого наукового пошуку відповідно до обраної проблематики дослідження.

У *додатках* надано словник найуживаніших інновацій американського варіанта англійської мови на позначення лінгвокультурного концепту WEALTH в англійськомому публіцистичному дискурсі США.

Оформлення, мова та стиль роботи відповідають вимогам до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія. Академічного плагіату в науковій праці не виявлено: усі положення та ідеї інших дослідників подано з покликаннями на відповідні першоджерела.

Серед сильних сторін рецензованої дисертаційної праці відзначають коректно застосовану методику компонентного аналізу, а саме: компонентний аналіз дефініцій лексеми *wealth* у тлумачних словниках американського варіанта англійської мови, що уможливив виокремлення архісеми та диференційних сем (гіпосем), які стали підґрунтям визначення когнітивних ознак концепту WEALTH. Слід відзначити й детально проаналізований

метафоричний потенціал лінгвокультурного концепту WEALTH з виокремленням корелятивних та референтних доменів, що вибудовують образний вимір зазначеного концепту. На схвальну оцінку також заслуговує змістовий аналіз інновацій-номінантів концепту WEALTH та вичерпна характеристика шляхів, способів і засобів неологічної об'єктивації останнього.

Водночас, дисертація не позбавлена певних полемічних моментів, що кличуть до академічної дискусії та потребують коментарів авторки:

1. Різні напрями та течії лінгвоконцептології постулюють різні види дослідження концептів, утім спільним для них є переконання, що методика концептуального аналізу має враховувати насамперед моделювання різних структур репрезентації знань, апробованих на мовному матеріалі. Моделювання є науково корисним, оскільки з його допомогою вирішуються такі завдання: а) опис механізмів концептуальної динаміки в дискурсі; б) пояснення динаміки концептів у дискурсі шляхом виявлення її причин; в) сприяння постановці й розв'язанню нових завдань лінгвоконцептології, а також пошуку відповідей на «старі» запитання, які є позначеними, однак ще не вирішеними в дискусіях про мову та мислення. Визначальною для моделей концептуального аналізу є демонстрація зв'язків пізнавальних механізмів свідомості та їхньої вербалізації, на позначення яких науковцями вибудована загальноприйнята метамова, яка оперує такими поняттями, як модусні моделі концептів (М.В. Нікітін, О.І. Морозова, Н.В. Таценко та ін.), мережеві концептуальні моделі (семантика лінгвальних мереж, С.А. Жаботинська), матричні моделі (С.В. Бондаренко) та ін. Єдиною науково вагомою моделлю в дисертації Г.О. Черемисіної є побудоване номінативне поле концепту WEALTH на ґрунті компонентного аналізу словникових дефініцій лексеми *wealth*. Вважаю, що дисертація значно б виграла, якби авторка приділила увагу моделювальному вектору концептуального аналізу й не зводила його лише до опису мовних одиниць-репрезентантів концепту WEALTH.

2. На ст. 33 дисертантка зазначає, що лінгвокультурний концепт являє собою складний багатовимірний конструктор, і для позначення складників його актуалізації в публіцистичному дискурсі вона використовує термін «субконцепт», який вступає з концептом у відношення «загальне – часткове». На жаль, авторка не пояснює принцип, за яким вона долучає субконцепти SOCIAL INEQUALITY, PROPERTY, STRESS, та PRESTIGE до лінгвокультурного концепту WEALTH. За результатами компонентного аналізу дефініцій лексеми *wealth* виокремлена архісема VALUABLE POSSESSION, розширена семами *money*, *property*, *richness* та *noble lineage*, які віднесені до когнітивних ознак концепту WEALTH. Лише сема *property* корелює з субконцептом PROPERTY. Але яким чином семи *money*, *richness* та *noble lineage* пов'язані з субконцептами SOCIAL INEQUALITY, PROPERTY, STRESS, та PRESTIGE, в дисертації не прописано. Так само не зрозуміло, за яким принципом до субконцепту SOCIAL INEQUALITY долучені когнітивні ознаки EDUCATION, RACE AND ETHNICITY та GENDER (ст. 115), до субконцепту PROPERTY – когнітивні ознаки HOUSE, CAR (ст. 133), до субконцепту STRESS – когнітивні ознаки WORKAHOLISM, INSOMNIA та DISMISSAL (ст. 150). Чому саме ці ознаки, а не інші? Чекаю на пояснення під час захисту.

3. Підрозділ 3.1 (ст. 114) дисертації починається з констатації факту, що значну групу репрезентантів лінгвокультурного концепту WEALTH складають інноваційні одиниці, що відносяться до субконцепту SOCIAL INEQUALITY (38% від загальної кількості вибірки). Так само, у підрозділі 3.2. (ст. 133) зазначено, що неологізми на позначення субконцепту PROPERTY складають 29% від загальної кількості вибірки, у підрозділі 3.3. (ст. 150) авторка стверджує, що інноваційна об'єктивація субконцепту STRESS складає 17% від загальної кількості вибірки. Наведені відсоткові підрахунки видаються мені непрозорими, оскільки вони не підтверджені прикладовою базою: у додатках немає цих тематично згрупованих неологізмів, є лише таблиця з зазначенням кількості та відсотків.

4. Дисертація хибує на наявність лексико-стилістичних та лексико-граматичних огріхів. Вважаю, що скальковані з російської мови й не характерні для української вирази необхідно було змінити на стилістично кращі: словосполучення «у силу цього» (ст. 27) краще замінити на «з огляду на це», «представляє собою» (ст. 29, 33, 60 ...) на «являє собою», «у тій чи іншій мірі» (ст. 42) на «тією чи іншою мірою», «у свою чергу» (ст. 24, 28 ...) на «зі свого боку», «по відношенню до» (ст. 25, 69, 73 ...) на «щодо», «точка зору» (ст. 25, 26, 46 ...) на «думка, погляд», «у першу чергу» (ст. 26, 28) на «насамперед», слово «даний» (ст. 43, 64, 71 ...) на «цей», «трьохвимірний» (ст. 32, 65) на «тривимірний», «існуючий» (ст. 23, 61, 79 ...) на «наявний», «оточуючий» (ст. 29, 31, 64 ...) на «навколишній», «мотивуючий» (ст. 56) на «мотивувальний», «актуалізуючий» (ст. 5, 57 ...) на «той, що актуалізує». Граматичні огріхи: ст. 2, 3, 20, 23 ... «конструкту» (треба «конструкта»), ст. 4, 17, 30, 71, 111 ... «концепта» (треба «концепту»), с. 2, 5, 19, 34 ... «варіанту» (треба «варіанта»), с. 59, 60 «метода» (треба «методу»). Крім того, у списку літератури бажано було б виокремити лексикографічні джерела, які дисертантка подає разом із науковими.

Викладені зауваження ніяким чином не знижують наукову валідність та актуальність виконаної дисертаційної праці. Достовірність результатів підтверджується кількістю опрацьованих наукових та лексикографічних джерел, вибудованою концепцією та коректно виконаною практичною частиною. Вважаю дисертацію ґрунтовною завершеною роботою, оформленою та структурованою згідно з вимогами, що висувуються до наукових праць такого рівня.

Спираючись на позитивні висновки, вважаю за доцільне зробити висновок про те, що дисертація «Об'єктивація лінгвокультурного концепту WEALTH інноваційними одиницями в американській мовній картині світу» є оригінальним завершеним дослідженням, яке за змістом та оформленням відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12 січня 2017 року «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня

доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167), а її авторка Черемисіна Ганна Олегівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки, за спеціальністю 035 Філологія.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри іноземних мов
Сумського державного університету

Наталія Ташенко

